

Moderne media, modern onderwijs?

1 januari 1995

Auteurs: Frank 't Hart, Clary Ravesloot

Volume: 26

Nummer: 3

Pagina's: 116-122

Documenten

- [moer_jrg26_024.pdf](#)

verslag plan zijn dit vakonderdeel zonder slag of stoot prijs te geven leraren nederlands gaan de strijd met de concurrerende televisie en video recorder aan frank t hart velen sluiten een pact met die gedoodverfde vijanden van het boek en bieden onder het clary ravesloot motto if you can't beat them join them leerlingen boekverfilmingen aan moderne media aad nuis staatssecretaris van cultuur probeerde de aanwezigen in zijn openingstoe modern onderwijs spraak een hart onder de riem te steken met het boek hebben we een go e de troef in hande want ver voor dat er sprake was van data communicatie en elektronische snelwegen na een half uurtje door zenuwachtige portiers was het boek al virtual reality lang niet ieder op afstand te zijn gehouden betreden we met een bleek zo zelfverzekerd lezen is uit zeggen enige vertraging de theaterzaal van het marktonderzoekers onderleiding van philip amsterdamse hote l krasnapol sky voor de offi freriks werd in het middagprogramma verhit ciele opening van de dag van het literatuurge discussieerd over de vraag hoe de media inge onderwijs achterin de zaal ligt en bergzet kunnen worden om de jeugd aan het lezen blauwge kaft e boeken waarop rood licht te krijgen in de vers chillende werkg roepen schijnt middenin dit onwezenlijke landschap konden docenten zelf discussieren over de staan enkele tv toestellen waarop sneeuw te mogelijkheden en onmogelijkheden van het zien is het thema literatuuronderwijs en de gebruik van film televisie en radio in de klas niuwe media kan niemand nog ontgaan op de informatiemarkt konden docenten op een groot scherm wordt een film gepro hun materiaal en boekenkast vullen want ject eerd waarin adriaan van dis door een veil instanties presenteerden en verkochten duinlandsc hap loopt hij draagt een fragment hun waar bovendien konden docenten hun voor uit indische duin en de flitsende montage lievelingsboeken laten signeren door onderen de bewegende camera doen denken aan meer adriaan van dis ne lleke noorde rv liet een videoeclip moeten wij onze leerlingen zo herman koch en ronald tiphart enthousiast maken voor de literatuur op een kortom voor elk wat wils wij frank t hart gegeven moment komt van dis zelf op hij en clary ravesloot probeerden van zoveel neemt

plaats tussen de boeken gevangen in mogelijk onderdelen een graantje mee te pik zijn eigen project en die er het zwijgen toe ken t hart doet verslag van de forumdiscussie doet de wind s peelt met zijn krullen en op de literatuur en reclam e en de werkgroepen be eld achtergrond krijsen meeuwen op luide toon lezen en klokhuis ravesloot van de werkgroep vervolgt de echte van di s het verhaal over de luisterlezer en de forumdiscussies literatuur en stadse we e skinderen uitdagende meisjes en film en literatuur en m e dia stoere jongens die hem ertoe brachten om zijn krullen af te knippen lezen is geen trend cocooning wel het is 4 november 1994 de dag waarop stich gezeten op wankel trappen voor badmeets ting bulkboek en stichting schrijvers school ters discussieren enkele schrijvers docenten en samenleving voor de twe ede keer de dag van reclamemakers over de vraag hoe lezen gestit het literatuuronderwijs organiseerden een muleerd kan worden fritspit s leidt dit goed verzorgd dagje uit naar krasnapolsky forum over literatuur en reclam e hij wijst op waar hele secties nederlands zich konden de noodsituatie onderzoek toont aan dat de laven aan de vele ideeën over de inrichting nieuwe generaties kijken in plaats van lezen van het zo langzamerhand ernstig bedreigde het ministerie van onderwijs cultuur en literatuuronderwijs de hoge opkomst liet weten s chapp e n reserveert geld voor televisie echter zien dat docenten in elk geval niet van programma s die lezen bevorderen en he t ito moer 1995 3 werkt een schrijver die zijn hoofd op tv laat maken naar de karakters en gebeurtenissen in zien verkoopt kan het onderwijs daar zijn een roman door ze met hun eigen leven te voo rd eel m e e d o e n laten vergelijken op die manier verleidt hij ze de reclamemakers zien het onderwijs geloof zoals het schweizer voor ogen staat ik niet als een s erieuze opdrachtgever ze wat kan de reclame daar nog aan toevoegen trakteren de zaal op leuke filmpjes en een veel volgens creative director ron walvisch vluchtig uitgestippelde marketingstrategie hij vertoont een aantal binnen en buiten waarin het woord literatuur echter opvallend landse boekencommercials die stuk voor stuk afwezig is lezen is het produkt dat aan de zeer humoristische h zijn dat is bewu s t walvisch man gebracht moet worden waarschuwt voor lezen als elitaire bezigheid reclame kan mens e n alleen enthousiast daar moeten we van af anders wordt het make n als er al i ets is hi eld marke ting servic es nooit wat met de leesbevordering ook mieke director paul schweitzer de zaal voor en de bock blijkt een triviale s maak te hebben gelukkig er smeult een vonkje in de harten naast traumatische herinneringen aan de literatuur van onze leerlingen ter illustratie vertoont literatuur met e en hoofdletter ze meent zich te mieke de bock van marketingbureau de moeten verantwoorden en verheft haar per boek dekker een fragment uit all you s oonlijke s maak tot e en statem ent lectuur i s need i s love waarin een meisje zichtbaar echt opnieuw protesteert ne ll eke noorder geroerd wordt door het liefdesgedicht van een vliet als mens en e en boek niet wi ll en le zen haar onbekende jongen hier kan een recla omdat e r literatuur op st a at dan kies je e e n memaker bij aansluiten lezen als onderdeel ander woord schrijver s willen hel emaal niet van cocooning de trend om je in ruimval op e en vo e tstuk s taan maar al s je reclam e lende kleding op de bank terug te trekken maakt om te laten zien dat l e z e n zo leuk is schrijfster en ex lerares nell eke noorder vliet vertrouwen mensen dat niet r e clam e make n reageert sceptisch ze

oppert dat het gedicht een doe je uit onzekerheid en dat is onnodig goede originele poging tot literatuur was maar dat het meisje toch vooral voor het knappe lezen onder dwang zoals ook andere school uiterlijk van de dichters te vallen vakken dwang kennen is dus de beste reclame schweitzer beschrijft hoe een campagne volgens Nelleke Noordervliet driek van wis voor lezen er uit zou kunnen zien aan de sen stemt daar wat aarzelend mee in ron hand van slogans als telling is not selling en walvisch en mieke de boeks chudden hun what sin it forme houdt hij ons voor dat hoofd snappen die leraren en schrijvers dan we leerlingen vooral in herkenbare taal moe niet wat voor verzet ze oproepen ten aanspreken niet moeten frustreren met het dilemma dwang of geen dwang werd geboden en verboden over wat ze horen te door dit forum niet opgelost en dat verwacht lezen en dat we ze moeten verleiden door een te ook niemand ik vond het echter jammer gevoel over te brengen noordervliet reageert dat de leraren niet duidelijk erstelling namen op verzoek van frits spits hij vertelt weinig tegen de reclamemakers wat heeft het literaire nieuws dit wordt al van alle kanten geproturend onderwijzen aan reclame voor lezen als literaire beerd het gaat om de vraag waarom lukt het literatuur daarin een vies woord is niet volgens haar is lezen voor jongeren een ondergrondse bezigheid iets waar je niet over luisterlezen op zoek naar de leerling hoort te praten ze lezen onder dwang maar later ontkiemt het zaad in de meeste gevallen wel ik moet zeggen dat ik behoorlijk geschokt het zo komt de rol van de docent ter sprake zaaltje verliet waar in de ochtend over het dichters leeraar driek van wissen lees veel gebruik van audiomiddelen en met name het voor in de klas de tekst moet voor zich spre hoorspel in de literatuurles werd gediscussieren en hij is daarom terughoudend met het eerd behalve het feit dat dit onderwerp in de aanbieden van verfilmingen lezers moeten loop van het gesprek geheel uit beeld ver hun eigen beelden vormen ook docent rondween leek de meerderheid van de docenten labordus doet veel aan leesbevordering hij in deze groep vooral voorstander te zijn probeert zijn leerlingen nieuws gierig te van een academische op cultuuroverdracht 1995 3 moer 117 gerichte benadering van de literatuur een te die haar leerlingen met succes probeerde te rondje inventariseren leerde dat de volgende enthousiasmeren voor jeugdliteratuur zelf onderdelen eerder regel dan uitzondering kiezen was haar devies helaas kreeg deze waren op de scholen van de aanwezige docenten bevlogen lerares toen zij via de stichting ten close reading van poezie met als finale schrijvers school samenleving probeerde een tentamen over een gedicht 16 boeken auteur op bezoek te krijgen te horen dat die lezen in de brugklas met na afloop een schriftelijk niet op het lbo langs kwam telijke overhoring wat ik flut vind raad ik ook waren er docenten die enthousiast veraf onderwijs in het schrijven van uittreksels telden over poezie projecten waarbij ze dat schrijven van uittreksels viel mij op was leerlingen zelf hadden laten schrijven en een bij enkele docenten in de loop der jaren van leraren zei gelukkig niet iedereen wordt een middel om voorafgaand aan een tentamen de lezer maar als ze in de les ervaren dat er iets stof nog eens te kunnen bekijken tot doel moois te lezen valt ben ik heel tevreden geworden zonder close reading kun je leerlingen niet leren hoe ze een uittreksel moeten beeld en of hoe het niet moet maken dat was zo n beetje de boodschap een an-

dere docent riep wanhopig mijn leerlingen elke werkgroep kent drie sessies als ik voor kunnen mijn vragen niet beantwoorden in de twee de sessie van beide lezers het zaaltje deze sfeer trok ook dichter jean pierre rawie betreed prof ik een grinnige sfeer dat het maar eens ten strijde tegen de ongeconcentreerde vanochtend hard aan toe is gegaan proef ik treerde zapp generatie en diens te korte span ook uit de inleidende woorden van pauline ningsboog leerlingen moeten toch gewoon terreerhorst ze stelt dat de discussie niet zal zo minuten kunnen luisteren ook hield gaan over het gebruik van film om discussies rawie een pleidooi leerlingen weer te dwingen in de klas op gang te brengen dat is namelijk genoezie uit het hoofd te leren misbruik aldus terreerhorst ook de vraag of ook ik geloof dat hardop voor gelezen of film een apart schoolvak hoort te zijn dient voorgedragen poezie mensen inderdaad hier niet aan de orde te komen gevoelig maakt voor taal en vooral voor de als het aan schrijfster marja brouwers ligt esthetische kant van taal maar wat mij in het houdt het literatuuronderwijs zich verre van gesprek zo verbaasde was dat docenten die verfilmingen een verfilming is een interpretatie toch dagelijks kinderen en pubers om zich te van een roman en kan als zodanig interres hebben en die dus weten wat er in die sant zijn om een discussie op gang te brengen hoofden omgaat zo ver van diezelfde leerlingen waar zou het gesprek ook alweer over afleken te staan en dat ze zich niet de vraag gaan maar een groot nadeel van films stellen of het misschien niet de literatuur zelf bekijken is dat je niet meer in staat bent om je is die leerlingen afstoot maar de manier waar eigen beelden te vormen de leerlingen die films op die wordt aangeboden met een schoolse kijkt raakt niet vertrouwd met literatuur benadering van literatuur waartoe volgens waarin een personage in gedachten van een mij het verplicht uit het hoofd leren van locatie af kan dwalen waarin de lezer bladzijde gedicht en hoort kweek je naar mijn mening denlang kan veronderstellen dat de dochter zeker geen liefde voor de letteren een tiener is terwijl ze later 38 blijkt te zijn ik zou de discussie geen recht doen als ik beelden verraden soms teveel en vertellen niet ook die docente naar voren haalde die soms te weinig de verfilming van van haar wel getuigden van inzicht in en belangstelling roman van geluk gesproken was voor brouwers voor de lezerservaring en persoonlijke vorming daarom een grote teleurstelling van de leerlingen zo was er een mavo docent die al jaren met succes een hoorspel na deze uiteenzetting mogen regisseur jean van het bittere kruid van mince in de les van de velde die ondermeer de kleine blonde behandelde hij probeerde daarbij steeds in dood verfilmde en docente filmeducatie interactie met de klas te blijven en had christina junginger reageren in de soms bemerkt dat luisterende tekst soms dichterbij venijnige discussie houden de aanwezige brengen dan lezen ook was er een los docenten zich stil 118 moer 1995 3nciv het panel van de werkgroep luisterlezer van links naar rechts maurits rubiristein jan meng jeari pierre rawie en cocky van bokhoven foto chris van houts als je de filmtaal kent weet je ook wat pauline terreerhorst vraagt aan de docenten of eigen literatuur zegt van de veld en er dan geen plaats is voor films in het literatuur zou je in de klas enkele scènes uit een verzuuronderwijs jawel hoor wordt er gezegd filming moet en bespreken en de leerlingen ontweegaan gewoon door af en toe een video dekken dan

ho e een r egi s se ur ee n roman heeft t j e o m h e t bo e k to e gankelijk er te mak-
en geint e rpreteerd jungin ge r gaa t veel ve rd e r z e maar da t i s ni et de in-
teressa ntste c on stat ering pl eit vo o r ee n apart vak audi ovisu el e vor a an h e
t eind e van d ez e we rkg roe p h e t ming waarin l ee rlin gen schrijven na ar aan l
ei ne derla ndse ond e rwij s lijkt rijp voor invoe ding van filinfragine nte n h aa r
enth o usi asm e ring van he t vak filmanalyse zodat films m aar vo or de film a ls
taal i s ove rduidelijk maa r h aa r gee n verfilminge n ro ept marj a brouwe rs op-
drac ht e n b es chrijf d eze scen e uit pantser volw aa rdig b es proken kunn en
worden e en kruiser pote m k in h ebb e n nie t s t e m a ke n m e t magere o ogs t
voor ee n we rkgro ep m et a ls lite ratuuro nd erwij s zo als een docent t erec ht
ond erwe rp de inz e tb a arheid van verfilminge n opme rkte in h e t lit era tu-
urond e rwij s vi a ee n a nd ere r e ac ti e ke ren we ge lukkig te ru g naar de re l
a ti e tusse n film en literatuur leon de winters fuchsia s ze vert ellen be id e een
verhaal maar d e opbouw e n stijlmiddel en ve rs chi llen voor marj a brou l e on
de winter hi eld een bo e ie nde le zin g we rs wegen d e voord e le n van int eg
ratie via over de re latie tusse n film e n lite ratuur al s h e t e ne t e ke ns y s teem
l ee r j e h et andere ken roma ncie r sce nari s t r e gi s se ur en natuurlijk de n e n
niet op tegen he t nade el j e bent ni et ve rfilm er van enke le van zijn e igen bo e
ken me er in s taa t om een bo e k te l e ze n en voor was hij bij uits t ek d e in l e
ider bij het forum j e z e lf t e houde n h e t argument da t le e rlingen ove r film en
lite ratuur onder leiding va n cor liever ee n film b ekijken zegt h a ar nie t s even
a ls g e ljon ne ll eke noordervli et e e rder op de da g al li et d e winte r liet ons
ond e r ande re zien da t blijken is ze nie t vi es va n dwang lite ratuur en film e
igenlijk net zov e el me t 1995 3 moer 11 9 dee lnemers aa n de we rkgroep het
klokh u is foto chris va n ho uts elka a r te make n he bb en als fu c hs ia s en sc ho
e is ve rfilm d du s hi erm ee lijkt in elk geva l ee n n e n elke l e z er wee t trouwe n
s dat ee n b oe k welha a s t onuitputt e lijke bron te zijn aan l ez e n ee n h ee l a
nde re e r va rin g i s d an ee n film ge bo o rd h et z ee uwse sirene proj ec t da t b
e kijken ik h e rinner no g m aar een s aan d e voo ral l ees bevo rde rin g t o t d
oel h eeft voo r ontlui s t e r e nde ervaring ee n va n j e li efst e bo e zie t in de g
roe i end e be ho efte aa n l esp a kkett e n ke n verfi lmd t e zi e n of a nd er so m
vol ge n s wa rin film en lite ratuur zijn ge kopp e ld tot d e winte r i s oo k h et sc
hrij ve n va n ee n nu t oe i s e r m et s u cces gewe rkt m e t l es roma n i e t s t o
taa l ande r s da n h e t make n va n p a kke tt e n rond l e on de wint er e n tim
een film krabb e in h e t forum o ve r lit eratuur e n film a an de hand van fra gme
nt e n uit zowel h et werd e nthousiast ve rsla g ge da an van de z e bo ek a ls de tv
b ewerking van hofm a nns h onge r l espakke tten i d e monstr ee rde d e wint er
e nk el e van di e ve r sc hill e n zoals he t problee m va n d e film e r die kwaliteits
tv is wat u kunt gebruiken de gedac hten ga n g van ee n p e rso nage ni et zi c ht-
ba ar kan ma k e n d e boodsc h ap die ik als d e vraag wa t kwalit ei ts televisi e is
ha d in l e id e r do cent uit dit bo e iend e ve rh aa l m ee nam i s mi c h el van b e
rgen h en ego uwen prog ram dat aa ndac ht in d e kl as vo or films bijna ni e t lo s
mamake r bij d e xv u vl o t b ea nt wo ord daar kan sta an van aandac ht vo or e
nkele b el ang rij gin g h et in d e ze we rk g roe p du s ni et o m h et ke asp ect en
van d e filmkunde e en verfilming pro gr a mm a klo khuis stond ce ntra a l als

voor van een roman te lijf gaan met bij voorbeeld de beeld van kwaliteits tv dielerlingen de weg verhaalanalyse doet aan bekende uitingsvormen kan wijzen naar de literatuur duidelijk te kort het programma wordt zeer goed bekeken film en literatuur mogen dan volgens de door kinderen tot twaalf jaar maar ook nog winter niets met elkaar te maken hebben in door de iets ouderen regisseurs pie t gehet onderwijsworden zes te vaker aan hoe doet zijn verklaring voor het succes elkaar gekoppeld docenten lijken hiermee kinderen worden in klokhuis serie us geno aan sluiting te zoeken bij hun sterke visueel en hij maakt provocerende programma's in gestelde publiek veel nederlandse literatuur waarin zo objectief mogelijk wordt uitgelegd 120 moer 1995 3 maar ook de vanzelfsprekendheid van de vol met nieuwe ideeën in het hoofd en titels en wassen wereld onderuit wordt gehaald die adressen in de agenda's verlieten we de zaal mix van reportage en drama is het geheim van klokhuis niet speciaal bestemd of geschikt de slag om de leerling voor het onderwijs maar wel bruikbaar dat bleek toen docente thea van der poel hierboven werd al eens gesproken van liefde enthousiast vertelde over de lessen die zij rond voor de letteren menig docent zal beamen klokhuis heeft gegeven daarin gebruikte ze dat het kweken van liefde voor literatuur in de een video waarop drie afleveringen zijn verza klasse situatie een te hoog gegrepen ideaal is meld die het productieproces van een kinder belangstelling kweken leerlingen de erva boek vertellen 2 klokhuis volgt in de eerste ring even dat er soms iets moois te lezen aflevering schrijver rindert kromhout als hij valt dat lijkt de lespraktijk dichter te bena op reis gaat om inspiratie op te doen voor de deren met die bescheiden doelstellingen worpaljas en de vuurvret er en tijdens een overleg stelt elke docent ik ook en soms boek ik met zijn illustrator jan jutte het tweede en onverwacht s een verbluffend resultaat een derde deel besteden aandacht aan uitgevers leerling die niet erg van lezen houdt komt me bibliotheken en kinderjury s vertellen en dat ie dat boek waarover juf het rindert kromhout was aanwezig om de vorige week had in een adem heeft uitgele band toe te lichten overal waar hij kwam zen dat zijn de krenten in de pap van ons vroegen kinderen hoe wordt een boek nou werk gemaakt volgens thea van der poel leren ze maar in de forumdiscussie literatuur en het met deze video media onder leiding van philip freriks bleek er ineens nog een heel andere doelstelling te er ontstaat een geanimeerd gesprek met de bestaan de leerling te winnen als boeken aanwezige docenten men wisselt tips uit over koper natuurlijk t ging in deze discussie ook videofragmenten die goed werken in de klas om de vraag hoe de nobele 6 miljoen aan suber blijkt een enorme behoefte te bestaan aan sidiegelden voor leesbevorderingsactiviteiten een landelijke video databank lang niet in de media zinvol besteed kunnen worden elke school beschikt over een mediatheek maar ik kon mij niet aan de indruk onttrek veel docenten behelpen zich met onvolledige ken dat in dit soms wat al te jolige forum verzamelingen van thuis opgenomen banden tiphart een groep leuke a o ers die boeken van de programmamakers valt niets te ver promoten langs de scholen laten trekken met wachten piet geelhoed legt uit dat hij offici condooms erbij een ander idee van het paneel eel niets mag kopiëren omdat de auteursrecht gerard reve in waku waku vooral over geld ten bij de omroep liggen gepraat werd

en weinig over 17 jarigen de de interesse van de docenten lijkt overigens discussie had e en hoge amusementswaarde dat vooral uit te gaan naar programma s die het wel mede omdat een en ander werd verluch lezen kunnen stimuleren zoals geef mij maar tijd met video opnamen van reclamespots een boek van de nationale onderwijs tele waarin schrijvers zichzelf of hun boeken ver visie en stichting bulkboek leerlingen die kopen maar de conclusie van dit vijf mensen gedramatiseerde fragmenten zien raken te ll ende forum was erg mager het is uiteinde enthousiast en gaan het boek uit de bieb lijk de enthousiaste docent die met een boek halen daarmee dwalen we af van de klok je in de hand zijn begeisterung op de leer huis video klokhuis is informatieve televisie lingen kan overbrengen het is eigenlijk ook met een vervreemdende provocerende kant beledigend om voor een zaal vol docenten die het is geen leesbevordering om tot lezen aan bijna dagelijks proberen die geestdrift over te te zetten moet je een stap verder gaan zegt brengen en die naar de dag van het litera piet geelhoed die stap moet de docent tuuronderwijs komen om die enthousiaste maken door voor te lezen en opdrachten bij tank te vu ll en niet verder te komen dan de de video te geven laat de leerlingen zelf een opmerking u moet maar veel en leuk boe boek of video maken of interview de schrij ken promoten ver wanneer hij naar school komt als we het hebben over leespromotie gaa t 1995 3 moer 121 het natuurlijk om vragen als hoe breng je je van zaken we will en het literatuuronderwijs enthousiasme over zonder leerlingen dood te wel vernieuwen maar het zit zo verdomd vast slaan welke andere nieuwe werkvormen in geijkte schoolse academische patronen staan tot je beschikking voor welke boeken het gebruik van moderne media kan daar maak je ze enthousiast en bovenal waarom volgens ons op zich niets aan veranderen will en wij leerlingen enthousiast maken voor films tv drama s commercials documentaires boeken die niet voor 16 en 17jarigen maar hoorspelen bibli otheek cd rom en dergelijke voor 30 plussers zijn geschreven op die laat kunnen hooguit een aanvulling zijn voor het ste vraag zijn vele antwoorden mogelijk maar archief van de enthousiaste docent en sectie ik hoop dat het antwoord van meneer rawie misschien kan invoering van het vak film die zo terugverlangt naar zijn gymnasi-umtjkd kunde voor een impuls zorgen maar we spre waarin er nog een heel lesuur geluisterd werd ken dan wel van fi ctie onderwijs een veel rui naar een voordracht van de ilias zo langza mer begrip als je de leerling tot lezen wilt merhand door leraren wordt herke nd als ach verleiden moet je uitgaan van een meer leerterhaald en ook een beetje flauw ik wil niet linggerichte benadering van het literatuur zeggen dat ik die vraag afdoende kan beant onderwijs woord en maar voorlopig zoek ik he t ant en daarover heeft de bezoeker van de dag woord in d e me er op p e rs oonlijke b e leving wel ideeën gekregen maar nog geen kader gerichte benadering van literatuur want door nog te weinig voorbe elden en nog geen vu na te d e nken en te praten over wat een ver rig pleidooi haal ge dicht of roman voor hem b e t e kent wordt een leerling zi c h naar mijn vaste ver noten en literatuu r trouwen bewust van zoi ets als e en estheti s ch e b e leving in het bestek van dit verslag is het niet mogelijk daarom hoop ik dat bulkboek s dag van het uitvoerig in te gaan op de inhoud van de beide literatuuronde rwij s d e volge nde keer aan lespakketten het is de bedoeling dat in het na dac ht wil s chenke n aan literatuur-

beleving jaar in moer aandacht wordt besteed aan de door leerlingen bijv aan het lezen van poezie werkzaamheden van het sirene project overi volgens de method e blei c h aan de ideeën van gens besteedt ook het handbo e k literatuuronder ai- dan chamb e rs e n natuurlijk aan die van wijs aandacht aan dit project zie hieron- der joop dirksen h et videodrieluik van schrijver tot lezer over de ontstaansgeschie- denis van de paljas en de con c l usie s vuurvre ter kan worden besteld bij de stichting s chrijver s s c hool samenleving hudd e straat 7 natuurlijk was de dag van het literatuur r o 18 x amsterdam telefoon 020 623 49 2 3 onderwijs geslaagd het wa s som s wat warm in krasnapolsky en de noorder e n zuider naar aanleiding va n de dag van het litera lingen waren tere c ht verbolgen over de t e tuuronder- wijs is het handboek literatuuronde r vroeg geplande ope ning wie vanuit warffum wijs ne derlands 1 995 amsterdam bulkboek groningen om s oo uur opstond kon h e laa s 1995 isbn 9 0 70150 395 1 6o blz versche nog ni et op tijd zijn en moe s t de opening met nen het bevat samenvattingen van de forum aad nuis en adriaan van di s missen discussies en werkgroepen achterin zijn lijs het thema mediage- bruik was op zijn minst ten opgenomen met beschikbaar beeldmateri veelbelovend maar wat maar weer al te goed aal interessante radio e n tv programma s en bleek was dat zo n modern thema niet altijd adressen beste ll en door f37 s o over te maken tot moderne bevindingen l eidt met uitzon op giro 34 2i 3 8 5 ten name van bulkboek dering van he t forum literatuur en film en op barn eveld onder vermeld- ing van handboek het gevaar af te generaliseren omdat we ook 995 niet a ll es hebben kunnen b ekijken en b eluis teren hoorden we te weinig vernieuwende geluiden maar misschien is dat wel de huidige stand 122 moer 1995 3